

Nr 141.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1916 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 219 angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, dels Kungl. Maj:ts proposition nr 220 angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande, dels ock i dessa ämnen väckta motioner. (1:a avd.)

Framställningar angående sjöförsvaret.

Kungl. Maj:t har i en till riksdagen avlåten, den 28 april 1916 dagtecknad proposition, nr 219, vilken blivit till statsutskottet hänvisad, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen

att, under förutsättning, såvitt angår här nedan omfördad minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå, att i proposition angående anordnande av nämnda depå gjord framställning om beviljande av medel för depån varder av riksdagen godkänd, bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt beredas, nämligen:

dels till anskaffning av en jagare och undervattensbåtmaterial ett anslag av 4,000,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 700,000 kronor;

dels till anskaffning av artilleriammunition för stridsfartygen ett anslag av 540,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 90,000 kronor;

dels till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna ett anslag av 500,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 175,000 kronor;

dels till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för flottan ett anslag av 810,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 270,000 kronor;

dels till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrädslokaler för kustfästningarna ett anslag av 475,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 95,000 kronor;

dels till anskaffning av handgranater och bomber för kustfästningarna ett anslag av 50,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 25,000 kronor;

dels till anskaffning av torpeder ett anslag av 850,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 85,000 kronor;

dels till anläggning av en torpedverkstad jämte torpedförrädsbyggnad ett anslag av 750,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 250,000 kronor;

dels till anskaffning av materiel m. m. för marinens flygväsende ett anslag av 838,100 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,100 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjuta sistnämnda belopp;

dels till anskaffning av intendenturmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel ett anslag av 488,250 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 160,000 kronor;

dels till anskaffning av intendenturmateriel för kustartilleriet ett anslag av 350,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,000 kronor;

dels till förstärkning av det fasta kustförsvaret ett anslag av 2,155,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 695,000 kronor;

dels till anskaffning av anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning ett anslag av 70,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 45,000 kronor;

dels ock till anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå ett anslag av 352,700 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,000 kronor.

Beträffande den av departementschefen i ämnet lämnade utredningen får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 314, har herr *M. Bengtsson* i Göteborg m. fl. hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

I avseende å motiveringen hava motionärerna hänvisat till sin motion nr 313 i andra kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft två, i huvudsak likalydande motioner, väckta den ena, nr 22, i första kamma-

ren av herr *H. Wrangel* och den andra, nr 66, i andra kammaren, av herr *A. Thore* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen till förstärkande av Älvsborgs fästning ville på extra stat bevilja ett anslag av 2,880,000 kronor och därav för år 1917 anvisa hälften eller 1,440,000 kronor, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att under loppet av innevarande år av sistnämnda belopp förskottera erforderliga medel för arbetets påbörjande snarast möjligt.

I fråga om vad motionärerna anfört till stöd för detta förslag får utskottet hänvisa till motionerna.

Av det i Kungl. Maj:ts proposition för *krigsfartygsmateriel* begärda beloppet om 4,000,000 kronor är omkring hälften avsedd för byggande av en jagare och återstoden för anskaffande av undervattensbåtmateriel.

Det för anskaffande av *artilleriammunition för stridsfartygen* beräknade anslaget av 540,000 kronor är avsett för förstärkning av ammunitionsutredningen för de under byggnad varande pansarbåtarnas svåra och medelsvåra kanoner med $\frac{1}{4}$ utredning för varje fartyg.

Det för anskaffning av *artilleriammunition för kustfästningarna* begärda anslaget av 500,000 kronor är avsett för kustfästningarnas rörliga batterier.

För anskaffning av *minor* och anordnande av erforderliga *minförrådslokaler för flottan* har Kungl. Maj:t begärt ett anslag av 810,000 kronor, avsett att fördelas med 270,000 kronor på år 1917 och 540,000 kronor på år 1918.

Vidare har för anskaffning av *minor* och anordnande av erforderliga *minförrådslokaler för kustfästningarna* äskats ett anslag av 475,000 kronor, därav 95,000 kronor skulle anvisas för år 1917 och återstoden avsetts att lika fördelas på åren 1918 och 1919.

För anskaffning av *handgranater och bomber för kustfästningarna* har begärts ett anslag av 50,000 kronor.

Beträffande det anslag av 850,000 kronor, som Kungl. Maj:t äskat för anskaffning av *torpeder*, har departementschefen anfört, att det särskilt med hänsyn till erfarenheterna under det pågående kriget befunnits angeläget att för torpedfartygen anskaffa en så stor reserv av moderna, långskjutande torpeder, att fartygens stridsvärde kunde i största möjliga mån utnyttjas.

För anläggande av en *torpedverkstad jämte torpedförrådsbyggnad* har begärts ett anslag av 750,000 kronor. Härmed har avsetts att bereda möjlighet att vid krigstillfälle skyndsamt och i så stor omfattning som

möjligt få förbrukad torpedammunition ersatt. Genom en sådan anläggning skulle jämväl vinnas den enligt departementschefens mening betydande fördelen att även under fredstid en snabbare och jämnare komplettering och utökning av flottans torpedförråd skulle kunna ernås än som vore möjligt med allenast den nuvarande torpedverkstaden i Karlskrona, vars tillverkningsmöjligheter vore alltför inskränkta. I fråga om denna torpedverkstad har anförts, att en utredning blivit av Kungl. Maj:t igångsatt. Denna utredning är emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, ännu icke slutförd.

Beträffande det för anskaffning av *materiel m. m. för marinens flygväsende* begärda anslaget av 838,100 kronor, vilket är avsett för flygbåtar med tillhörande förvaringsskjul, motorbåtar och motorjollar, får utskottet anföras, att 120,000 kronor äro behövlige för anordnandet av förvaringsskjul för flygbåtar, vilka äro avsedda att tilläggas till flottans varv i Stockholm, ävensom för behövlige utvidgning av flygverkstaden därstädes.

För anskaffning av *intendenturmateriel för flottan* och anordnande av *ökat lokalutrymme för sådan materiel* har äskats ett anslag av 488,250 kronor. Av detta anslag beräknas 428,900 kronor för ökning av sjöbevaringsbeklädnadsförrådet till att omfatta tillhopa 6,200 beklädnader samt återstoden, 59,350 kronor, för utvidgning av lokalutrymmet för beklädnadsförrådet vid Stockholms station.

Med det för anskaffning av *intendenturmateriel för kustartilleriet* begärda anslaget av 350,000 kronor avses dels komplettering av beklädnadsförrådet för de värnpliktiga och dels anskaffning av utrustningspersedlar (personlig utrustning och verktygsutrustning) för stammanskapet och de värnpliktiga.

För *förstärkning av det fasta kustförsvaret* har Kungl. Maj:t begärt ett anslag av 2,155,000 kronor.

Vidare har för anskaffning av *anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörlige bestyckning* begärts ett anslag av 70,000 kronor.

Vidkommande det anslag av 352,700 kronor, som Kungl. Maj:t begärt för anordnande av *minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå* får utskottet erinra, att riksdagen numera bifallit Kungl. Maj:ts i proposition angående anordnande av nämnda depå gjorda framställning om beviljande av medel för depån.

Den nu föreslagna åtgärden avser att utvidga förenämnda depå därhän, att den kan inrymma jämväl den personal och materiel, som kräves för upprätthållandet av en minberedskap å västkusten. Sålunda skulle nu åtskillige för depån ursprungligen upptagna nybyggnader för

inkvartering, förplägnad, övning, sjukvård. m. m., vilka icke ansetts oundgängligen erforderliga med den reducerade omfattning depån i förenämnda proposition givits, komma till utförande.

De i propositionen nr 219 omförmälda anslagen äro enligt en i bifogade statsrådsprotokollet införd tablå avsedda att på följande sätt fördelas på åren 1917, 1918 och 1919:

	År 1917.	År 1918.	År 1919.	Summa.
<i>Krigsfartygsmateriel:</i>				
En jagare och undervattensbåtmateriel.....	700,000	1,700,000	1,600,000	4,000,000
<i>Artilleriammunition, minor, handgranater och bomber samt torpeder:</i>				
Artilleriammunition för stridsfartygen	90,000	90,000	360,000	540,000
Artilleriammunition för kustfästningarna	175,000	325,000	—	500,000
Minor jämte minförrådslokaler för flottan	270,000	540,000	—	810,000
Minor jämte minförrådslokaler för kustfästningarna	95,000	190,000	190,000	475,000
Handgranater och bomber för kustfästningarna	25,000	25,000	—	50,000
Torpeder	85,000	85,000	680,000	850,000
Torpedverkstad jämte torpedförrådsbyggnad.....	250,000	500,000	—	750,000
<i>Materiel m. m. för marinens flygväsende ...</i>	120,100	403,000	315,000	838,100
<i>Intendenturmateriel:</i>				
Intendenturmateriel för flottan jämte ökat lokalutrymme för sådan materiel	160,000	328,250	—	488,250
Intendenturmateriel för kustartilleriet	120,000	230,000	—	350,000
<i>Förstärkning av det fasta kustförsvaret.....</i>	695,000	730,000	730,000	2,155,000
<i>Anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning</i>	45,000	25,000	—	70,000
<i>Minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå</i>	120,000	120,000	112,700	352,700
Summa kronor	2,950,100	5,291,250	3,987,700	12,229,050

För beredande av medel till täckande av ifrågavarande kostnader, tillhoppa 12,229,050 kronor, ävensom vissa kostnader för lantförsvarets stärkande har Kungl. Maj:t i en proposition av den 2 maj 1916, nr 225, framställt förslag om antagande av en särskild krigsmaterielskatt.

Framställningar angående lantförsvaret.

I en till riksdagen avlåten, den 28 april 1916 dagtecknad proposition, nr 220, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels att bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt beredas, nämligen:

1:o) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 12,170,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 3,050,000 kronor;

2:o) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 2,534,300 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 653,000 kronor;

3:o) för anskaffande av viss intendenturmateriel ett anslag av 14,980,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 2,400,000 kronor; samt

4:o) för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente i överensstämmelse med i statsrådsprotokollet närmare angivna grunder såsom engångskostnader ett anslag av 10,614,892 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 4,107,442 kronor;

dels ock att för uppförande av landstormsförråd bevilja, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 365,589 kronor, att av Kungl. Maj:t utav omhänderhavande medel förskottsvis utanordnas för att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, kunna komma att inflyta.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

I en inom andra kammaren av herr *M. Bengtsson* i Göteborg m. fl. väckt motion, nr 313, har föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Beträffande vad motionärerna anfört till stöd för sitt förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Vidare har i en inom andra kammaren väckt motion, nr 316, herr *E. A. Nilson* i Örebro — med förmålan att tiden ej nu syntes medgiva en så grundlig och ingående granskning av det föreliggande ämnet som

vore erforderlig — hemställt, att riksdagen må besluta, att Kungl. Maj:ts proposition nr 220 endast på det sätt må bifallas, att

a) för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen måtte beviljas ett anslag av 3,580,800 kronor och därav å extra stat för år 1917 anvisa erforderligt belopp, och

b) för uppförande av landstormsförråd måtte, utöver förut av riksdagen anvisade medel, beviljas å 1917 års stat ett anslag av 365,589 kronor.

I samma motion har — för den händelse riksdagen skulle anse sig kunna nu medhinna en verklig realbehandling av Kungl. Maj:ts förslag — *alternativt* yrkats,

1:o) att genom statsutskottets försorg utarbetas en fullständig framställning rörande statsverkets tillstånd upptagande, bland annat, ej mindre de belopp, som Kungl. Maj:t må hava under s. k. förskottstitel intill 1 maj 1916 till olika ändamål anvisat, än även det sammanlagda belopp, som enligt riksdagens beslut skall gäldas av lantförsvarets fond för byggnader eller andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för till lantförsvaret anslagna fastigheter vilka försäljas inflyta samt dessa fonders nuvarande ställning, varvid jämväl bör utredas, huruvida värnskattefonden numera kan fylla uppgiften att förskottera lantförsvarets nyssnämnda fond de medel, som erfordras för utförande av vissa byggnadsarbeten vid lantförsvaret enligt 1914 års senare riksdags beslut;

2:o) att statsutskottet må utreda i hur stor omfattning anskaffning av materiel och utrustning för lantförsvaret ägt rum genom för neutralitetsskyddet från och med 1 augusti 1914 till och med 30 april 1916 utbetalda medel och härom lämna riksdagen upplysning;

3:o) att ett riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts förslag om uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente måtte förbindas med beslut om indragning av Skånska dragonregementet, eventuellt annat kavalleriregemente, och att därvid indragningen skall gå hand i hand med uppsättandet av artilleriregementet;

4:o) att chefens för generalstaben i Kungl. Maj:ts proposition nr 220 omförmälda förslag om uppsättande av en flygkår må tagas under omprövning, och att, i den händelse förslaget anses böra bifallas, ett beslut härom förbindes med beslut om indragning av Skånska husarregementet eller annat kavalleriregemente eller del av ett eller flera kavalleriregementen, och att indragningen skall gå hand i hand med uppsättandet av flygkåren, samt

5:o) att de anslag som beviljas och anvisas för år 1917 skola uppföras i riksstaten under fjärde huvudtiteln.

I avseende å de skäl, varpå motionären grundat sina förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 11) av herr *S. Clason* och friherre *H. Fleming*, däri hemställt, att riksdagen ville för år 1917 bevilja ett extra anslag av 8,234,000 kronor för anskaffande av dels tungt artilleri, dels kulsprutor och i övrigt materiel, erforderlig för det moderna ställningskriget;

och den andra inom andra kammaren (nr 31) av herr *E. Lithander*, däri föreslagits, att riksdagen ville besluta att omedelbart ställa 26,600,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till att ofördröjligen förse landstormen med fältmässig utrustning.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Kungl. Maj:ts nyssnämnda proposition upptager under punkt 1:o) ett belopp av 12,170,800 kronor till anskaffning av *artillerimateriel*.

För tillgodoseende av *fortifikationsbehov* har Kungl. Maj:t i punkt 2:o) här ovan begärt:

för anskaffning av vissa verktygs- och material-		
förråd	kronor	1,400,000: —
» komplettering av viss ingenjörmateriel	»	36,000: —
» tillgodoseende av vissa »andra behov»	»	1,098,300: —
	Summa kronor	2,534,300: —

Under punkt 3:o) har Kungl. Maj:t för anskaffande av *intendenturmateriel* äskat ett sammanlagt belopp av 14,980,800 kronor. Härav har för komplettering av linjens och reservens munderingsutrustning beräknats 11,400,000 kronor. Återstoden av beloppet eller 3,580,800 kronor är avsedd för *intendenturmateriel* till landstormen.

Beträffande landstormens förseende med utrustning hava särskilda inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga den 1 november 1915 avgivit utredning och förslag. Enligt nämnda utredning beräknades kostnaderna för den utrustning, som borde för statsmedel an-

skaffas utöver vad som avsetts med det av 1915 års riksdag till anskaffande av viss intendenturmateriel anvisade belopp av 3,362,000 kronor, till 15,313,254 kronor 93 öre. Detta belopp borde enligt de sakkunnigas mening fördelas på tre särskilda perioder, nämligen

1:sta perioden, omfattande år 1916	kronor 6,244,802: 67
2:dra » » åren 1917—1920	» 6,856,102: 26
3:dje » » » 1921—1924	» 2,212,350: —
	<u>Summa kronor 15,313,254: 93</u>

Vad angår de å första perioden belöpande kostnaderna, 6,244,802 kronor 67 öre, skulle för dessas täckande tagas i anspråk det belopp av 2,664,000 kronor, som av innevarande års riksdag under rubriken »Engångskostnader för försvaret» anvisats för landstormens utrustning. Återstoden av kostnaderna för första perioden eller i runt tal 3,580,000 kronor har nu av Kungl. Maj:t för ändamålet begärts.

Slutligen har Kungl. Maj:t i punkt 4:o) av förevarande proposition för uppsättande av ett *nytt tungt artilleriregemente* i engångskostnader begärt ett belopp av 10,614,892 kronor.

De av Kungl. Maj:t sålunda i denna proposition begärda anslagsbeloppen äro avsedda att fördelas på vart och ett av åren 1917, 1918 och 1919 enligt följande plan:

Materiel m. m.	År 1917.	År 1918.	År 1919.	Summa.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Artillerimateriel	3,050,000	4,589,650	4,531,150	12,170,800
Fortifikationsmateriel	653,000	1,051,500	829,800	2,534,300
Intendenturmateriel	2,400,000	8,080,800	4,500,000	14,980,800
Engångskostnader för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente	4,107,442	4,576,157	1,931,293	10,614,892
Summa	10,210,442	18,298,107	11,792,243	40,300,792

Om beredande av särskilda medel för täckande av ifrågavarande kostnader, tillhopa 40,300,792 kronor, har Kungl. Maj:t i en den 2 maj 1916 dagtecknad proposition, nr 225, framställt förslag.

I föreliggande proposition har Kungl. Maj:t jämväl äskat en anvisning, avsedd att framdeles täckas genom försäljningsmedel för till lantförsvaret anslagna fastigheter, nämligen 365,589 kronor till uppförande av landstormsförråd.

Utskottets yttrande.

De förslag till förstärkningar av vårt försvarsväsende, vilka Kungl. Maj:t i förevarande propositioner förelagt riksdagen, äro motiverade med hänsyn till erfarenheter från det pågående världskriget. Förslagen avse dels åtgärder, som kunna genomföras omedelbart eller inom den allra närmaste tiden, dels ock försvarsanordningar, vilkas förverkligande fördelats på åren 1917—1919.

Vid behandlingen av propositionerna har utskottet funnit sig icke kunna ägna de framlagda förslagen i deras helhet en så ingående prövning, som påkallas av deras omfattning och vikt. En ytterligare utredning har nämligen i åtskilliga hänseenden funnits behöfelig. Det torde emellertid ankomma på Kungl. Maj:t att så anordna en dylik utredning, att den icke behöver kräva någon längre tid. Utskottet vill ifrågasätta, om icke i detta sammanhang även vissa försvarsangelägenheter, som icke ingå i de förevarande propositionerna, men vilkas framläggande av Kungl. Maj:t förebådats, lämpligen kunna komma i beaktande.

Emellertid har utskottet ansett det vara av stor vikt, att sådana av Kungl. Maj:t föreslagna materielanskaffningar och därmed sammanhängande anordningar, vilka utskottet funnit synnerligen behöfliga till förstärkande av åtgärderna för vår neutralitets trygghet, och som kunna omedelbart vidtagas, av riksdagen godkännas utan avvaktande av den förnyade utredningen rörande övriga delar av propositionerna. Utskottet förordar alltså, att riksdagen måtte bifalla vissa äskanden av sådan natur. Med hänsyn till angelägenheten av att dessa åtgärder för neutralitetskyddets stärkande snarast möjligt komma till utförande, föreslår utskottet, att härför behöfliga medel göras tillgängliga för Kungl. Maj:t redan under innevarande år.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att de belopp, som i propositionerna äskats, skola utgå av medel, som särskilt beredas, och har Kungl. Maj:t i detta avseende förelagt riksdagen förslag om en särskild krigsmaterielskatt att utgå under åren 1917—1919 av förmögenhet och högre inkomst. Utskottet förutsätter, att de av utskottet förordade anslagen icke nu böra föranleda upptagande av en dylik skatt, utan att desamma

kunna anvisas att tills vidare utgå av tillgängliga medel, dock att, när ifrågavarande belopp skola täckas, detta sker genom beskattning, som lägges på de ekonomiskt bärkraftiga samhällslagren.

Vidkommande de av Kungl. Maj:t begärda anslagen för *sjöförsvarets* stärkande har utskottet beträffande anslaget för anskaffning av intendenturmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel velat erinra därom, att innevarande riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkt 15 av femte huvudtiteln för fortsatt anskaffning av beklädnad åt sjöbeväringen på extra stat för år 1917 anvisat ett anslag av 70,000 kronor. Under sådana förhållanden torde det nu behövlige anslaget kunna minskas med sistnämnda belopp till 418,250 kronor.

I överensstämmelse med utskottets här ovan gjorda uttalanden har utskottet ansett sig böra tillstyrka att medel nu beviljas till följande anskaffningar och åtgärder nämligen:

till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna	kronor	500,000: —
» anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrädslokaler för flottan	»	810,000: —
» anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrädslokaler för kustfästningarna	»	285,000: —
» anskaffning av handgranater och bomber för kustfästningarna	»	50,000: —
» anordnande av förvaringsskjul för flygbåtar, m. m.	»	120,100: —
» anskaffning av intendenturmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel	»	418,250: —
» anskaffning av intendenturmateriel för kustartilleriet	»	350,000: —
» anskaffning av anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning	»	70,000: —
» anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå	»	352,700: —
	Summa kronor	2,956,050: —

Det i herr Wrangels och herr Thores m. fl. motioner framställda förslaget om anslag till förstärkande av Älvsborgs fästning anser sig

utskottet böra, med hänvisning till vad utskottet här ovan uttalat, avstyrka.

Av den ställning utskottet ovan intagit till Kungl. Maj:ts förslag rörande sjöförsvaret följer, att utskottet avstyrker den av herr Bengtsson m. fl. väckta motionen.

Beträffande härefter de anslag Kungl. Maj:t äskat för *lantförsvarets* stärkande får utskottet tillstyrka, att medel nu beviljas till följande ändamål nämligen:

till anskaffande av viss artillerimateriel.....	2,100,000	kronor
» anskaffande av viss fortifikationsmateriel	350,000	»
» anskaffande av intendenturmateriel för landstormen	2,400,000	»
» uppförande av landstormsförråd	240,000	»
	<hr/>	
	Summa	5,090,000 kronor

I anslutning till vad utskottet i sitt utlåtande nr 100 i fråga om beredande av medel för fullbordande av de utav 1906 års riksdag beslutade kasernetablissemangen för 15 infanteriregementen ävensom i sitt utlåtande nr 92 rörande förplägnadsanstalten i Hesselholm uttalat och riksdagen sedermera godkänt, anser utskottet, att de till uppförande av landstormens förråd avsedda medel, 240,000 kronor, icke böra utgå av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål utan på annat sätt beredas och får utskottet föreslå, att beloppet ifråga utgår på samma sätt som övriga här ovan tillstyrkta anslag.

Med vad utskottet nu föreslagit torde den av herr S. Clason och friherre H. Fleming väckta motionen ävensom herr E. A. Nilsons i Örebro och herr E. Lithanders motioner få anses besvarade; och följer av det ovan anförda, att utskottet avstyrker herr Bengtssons i Göteborg m. fl. motion.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen må

1) beträffande *sjöförsvaret*,
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 219
och med avslag å herr Bengtssons m. fl. motion nr 314,
samt herrar Wrangels och Thores ovanberörda motioner,
bevilja

1) till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna ett anslag av 500,000 kronor;

2) till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för flottan ett anslag av 810,000 kronor;

3) till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för kustfästningarna ett anslag av 285,000 kronor;

4) till anskaffning av handgranater och bomber för kustfästningarna ett anslag av 50,000 kronor;

5) till anordnande av förvaringsskjul för flygbåtar, m. m. ett anslag av 120,100 kronor;

6) till anskaffning av intendenturmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel ett anslag av 418,250 kronor;

7) till anskaffning av intendenturmateriel för kustartilleriet ett anslag av 350,000 kronor;

8) till anskaffning av anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning ett anslag av 70,000 kronor; samt

9) till anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå ett anslag av 352,700 kronor.

II) beträffande *lantförsvaret*

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 och med avslag å herr Bengtssons m. fl. motion nr 313, bevilja

1) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 2,100,000 kronor;

2) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 350,000 kronor;

3) för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen ett anslag av 2,400,000 kronor; samt

4) för uppförande av landstormsförråd, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 240,000 kronor;

b) besluta, att herr E. A. Nilsons motion nr 316 skall anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt;

c) besluta, att herr S. Clasons och friherre H. Flemings motion nr 11 skall anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt; samt

d) besluta, att herr E. Lithanders motion nr 31 skall anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt;

III) besluta, att de för bestridande av här ovan under mom. I och II a) omförmälda utgifter erforderliga belopp må av Kungl. Maj:t redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles hos riksdagen anmälas till ersättande.

Stockholm den 2 juni 1916.

På statsutskottets vägnar:

CARL SWARTZ.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
 från första kammaren: herrar C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius, O. Jonsson, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, H. H. K. Ericson, G. M. H. Ekelund, C. G. Ekman, J. Nilsson, A. C. Lindblad, O. Bergqvist och A. Pers samt
 från andra kammaren: herrar A. Ekman, F. V. Thorsson, H. Andersson i Skivarp, K. V. Rydén i Malmö, C. Persson i Stallerhult, J. B. Eriksson i Grängesberg, G. Odqvist, E. A. Nilson i Örebro, J. Ström, A. Anderson i Råstock, G. R. J. Åkerman och J. A. Ingvarson.

Reservationer:

av herrar A. C. Lindblad, F. V. Thorsson, K. V. Rydén, J. B. Eriksson, A. Anderson och J. A. Ingvarson, vilka anfört följande:

»Den utgång handläggningen av Kungl. Maj:ts förevarande proposition inom statsutskottet erhållit befriar oss från uppgiften att nu ingå på en detaljgranskning av den oerhört omfattande militära önskelista på flera hundra miljoner kronor, ur vilken Kungl. Maj:t i sina här föreliggande propositioner gjort en första axplockning. Ej heller lär det vara erforderligt att i enskildheter uppvisa den sakliga ohållbarheten i utskotts majoritetens åtgärd att ur hela denna rad av militära äskanden godtyckligt plocka ut några stycken om sammanlagt c:a 8,000,000 kronor, som skulle vinna riksdagens omedelbara godkännande. Det må vara nog att erinra, att detta förfaringssätt står i uppenbar strid mot de strävanden efter planmässighet i försvarets ordnande, vilka länge omfattats såväl av riksdagen som framförallt av vänstern inom densamma.

Alldeles särskilt betänkelig blir emellertid ställningen med hänsyn till den motivering utskottsmajoriteten funnit sig böra använda i förestående utlåtande. Här reses ingen enda bestämd invändning mot planerna på att ytterligare nertynga landet med rustningsbördor. Tvärtom ifrågasätter utskottsmajoriteten, om icke vissa försvarsangelägenheter, vilka icke ingå i de nu förevarande propositionerna, böra komma i beaktande vid den utredning, för vilken Kungl. Maj:ts snara medverkan påkallas. Det hela öppnar framtidsutsikter till en försvarspolitik under liberal medverkan, vilken kommer att utbygga 1914 års orimligt betungande försvarsorganisation till proportioner, som för landet bli ruinerande.

Vår medverkan för en sådan försvarspolitik är givetvis utesluten. Vid upprepade tillfällen ha vi som vår uppfattning i försvarsfrågan under nu föreliggande situation angivit: *under kriget* ingen utbyggnad av 1914 års försvarsorganisation; *efter kriget* fri och öppen talan att, med aktgivande på krigets lärdomar, kräva revision av densamma för vinnande av nedsättning i försvarsbördorna i enlighet med de grundlinjer, som uppdrogos i våra år 1914 framlagda motioner. I överensstämmelse med denna åskådning ha vi inom utskottet yrkat,

- a) att Kungl. Maj:ts förevarande propositioner ävensom herrar Clasons och friherre Flemings, herr E. A. Nilsons i Örebro och herr E. Lithanders motioner ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt
- b) att herr Bengtssons i Göteborg m. fl. motioner må anses besvarade genom vad under a) hemställts.»

av herr C. G. Ekman, vilken anförde följande:

»Ehuru av vad i propositionerna eller eljest anförts icke synes vara på ett övertygande sätt ådagalagt, att vad utskottet förordar är oundgängligt nödvändigt eller ens möjligt att på alla punkter under närmaste tiden realisera, skulle jag likväl under vissa förutsättningar kunnat biträda utskottets hemställan. Men detta endast därest utskottets motivering erhållit en helt annan avfattning. Jag har sålunda i utskottet yrkat, att dess yttrande från sid. 10 »Vid behandlingen» — — — — till överst å sid. 11 — — — — »bärkraftiga samhällslagren» måtte utbytas mot följande:

»Vid behandlingen av propositionerna har utskottet funnit tillräckliga skäl icke vara anförda för ett bifall till förslagen sådana de blivit

framlagda. Då emellertid utskottet ansett det vara av vikt att sådana av Kungl. Maj:t föreslagna materialanskaffningar och därmed sammanhängande anordningar, som utskottet funnit behövliga för förstärkande av åtgärderna för vår neutralitets trygghet och som kunna inom den närmaste tiden genomföras, av riksdagen godkännas, har utskottet ansett sig böra förorda, att riksdagen måtte bifalla vissa äskanden av sådan natur. Dessa kompletterande anskaffningar för neutralitetsskyddets stärkande jämte vad tidigare i samma syfte beslutits eller eljest åtgjorts finner utskottet inrymma — fränsett själva värnpliktstjänstgöringen — en försvarsberedskap, som betygar landets fasta vilja att under kriget allsidigt upprätthålla och värna sin neutralitet.

Därest, sedan krigets samlade erfarenheter föreligga, omläggningar eller, på vissa punkter, utvidgningar av våra försvarsanstalter befinnas oundgängligt nödvändiga, böra, enligt utskottets mening, dessa frågor upptagas i samband med prövning av vårt försvarsväsende i dess helhet, med särskilt beaktande tillika, i vilken mån indragningar och besparingar samtidigt kunna äga rum.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att de belopp, som i propositionerna äskats, skola utgå av medel, som särskilt beredas, och har Kungl. Maj:t i detta avseende förelagt riksdagen förslag om en särskild krigsmaterialskatt att utgå under åren 1917—1919 av förmögenhet och högre inkomst. Då det åligger annat utskott att däröver avgiva betänkande, vill utskottet i detta sammanhang endast ansluta sig till den av Kungl. Maj:t sålunda uttalade meningen, att ifrågavarande kostnader böra täckas genom beskattning, lagd på de ekonomiskt bärkraftiga samhällslagren.»

Förgäves har jag emellertid inom utskottet sökt vinna anslutning till framställningen om ett beslut i ovan angivna riktning. Tvärtom torde de anvisningar, som förekomma i utskottets yttrande, giva anledning till slutsatser av rakt motsatt art. Det kan icke bestridas, att utskottets motivering måste anses innebära eller i varje fall komma att uttolkas såsom en inbjudning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t att efter förnyad utredning återkomma med de nu icke tillstyrkta kraven samt ytterligare åtskilligt därutöver. Och detta utan allt samband med den ovan antydda revisionen. Även om denna inbjudning icke är så formulerad, att den innebär givna förpliktelser från riksdagens sida att bifalla vad som sålunda kan bli äskat, kommer den dock att på många håll så uppfattas och utnyttjas. I betraktande av de betydande personliga och ekonomiska uppoffringar för vårt försvarsväsende, som landet vid den nya härordningens antagande för mindre än två år sedan iklädde sig, och de ytterligare kostnader som neutralitetsskyddet dagligen kräver,

vilka kostnader — fränsett de samtidigt vid behandlingen av denna fråga av utskottet tillstyrkta 57 miljoner kronor — för närvarande torde uppgå till omkring 130 miljoner kronor, kan jag icke biträda vare sig utskottets motivering eller dess på denna motivering grundade hemställan.

Kungl. Maj:t hade dessutom föreslagit, att de medel, som i propositionen äskats, skulle särskilt beredas genom en krigsmaterialskatt, att utgå under åren 1917—1919 av förmögenhet och högre inkomst. Utskottet avstyrker varje sådan åtgärd för närvarande och anser, att medlen kunna anvisas att tills vidare utgå av tillgängliga medel. Denna anvisning synes mig innebära en avgjord försämring av Kungl. Maj:ts förslag. Att skjuta över den nu ifrågasatta utgiften på framtiden — vilken även utan en sådan förskjutning torde bliva ekonomiskt belastad på ett sätt, som måste väcka de allvarligaste bekymmer — synes icke vara tillrädligt. Och detta så mycket mindre, som det förvisso är tillbörligt, att bördan av denna utgift främst träffar de under kristiden på vissa håll hastigt stigande större inkomsterna och förmögenheterna. I samma mån beskattningsåtgärderna uppskjutas komma många av krigskonjunkturerna indirekt eller direkt gynnade att kunna undandraga sig större eller mindre del av sin rättvisa anpart i gäldandet av dessa utgifter.

Av det anförda framgår sålunda, att i det läge, vari denna fråga nu befinner sig, och då jag håller före, att ett bifall till utskottets utlåtande kan befaras medföra de mest betänkliga konsekvenser, återstår för mig icke något annat än att yrka avslag på denna dess hemställan, dock med undantag för moment 3 och 4 under a) i punkt II beträffande lantförsvaret.

I nyssnämnda moment har utskottet tillstyrkt beviljandet av:

för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen ett anslag av 2,400,000 kronor; samt

för uppförande av landstormsförråd, utöver av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 240,000 kronor.

Då jag finner dessa båda frågor kunna lösas mera fristående och ett fortsättande av anskaffningen på detta område under alla förhållanden torde komma att ske, har jag i dessa två punkter funnit skäligt hemställa om bifall till vad utskottet därutinnan tillstyrkt.

I anslutning till vad ovan anförts finner jag mig sålunda böra hemställa,

att riksdagen må:

I) beträffande sjöförsvaret:

a) förklara Kungl. Maj:ts proposition nr 219 icke kunna bifallas;

b) besluta, att herr Wrangels motion nr 22 och herr Thores motion nr 66 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) besluta, att herr Bengtssons m. fl. motion må anses besvarad genom vad ovan hemställts.

II) beträffande lantförsvaret:

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 och med avslag å herr Bengtssons m. fl. motion nr 313, bevilja

1) för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen ett anslag av 2,400,000 kronor; samt

2) för uppförande av landstormsförråd, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 240,000 kronor;

b) besluta, att herr E. A. Nilsons motion nr 316 skall anses besvarad genom vad ovan hemställts;

c) besluta, att herr S. Clasons och friherre H. Flemings motion nr 11 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) besluta, att herr E. Lithanders motion nr 31 skall anses besvarad genom vad ovan hemställts;

III) besluta, att för bestridande av här ovan under mom. II a) omförmälda utgifter erforderliga belopp må av Kungl. Maj:t redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles hos riksdagen anmälas till ersättande.